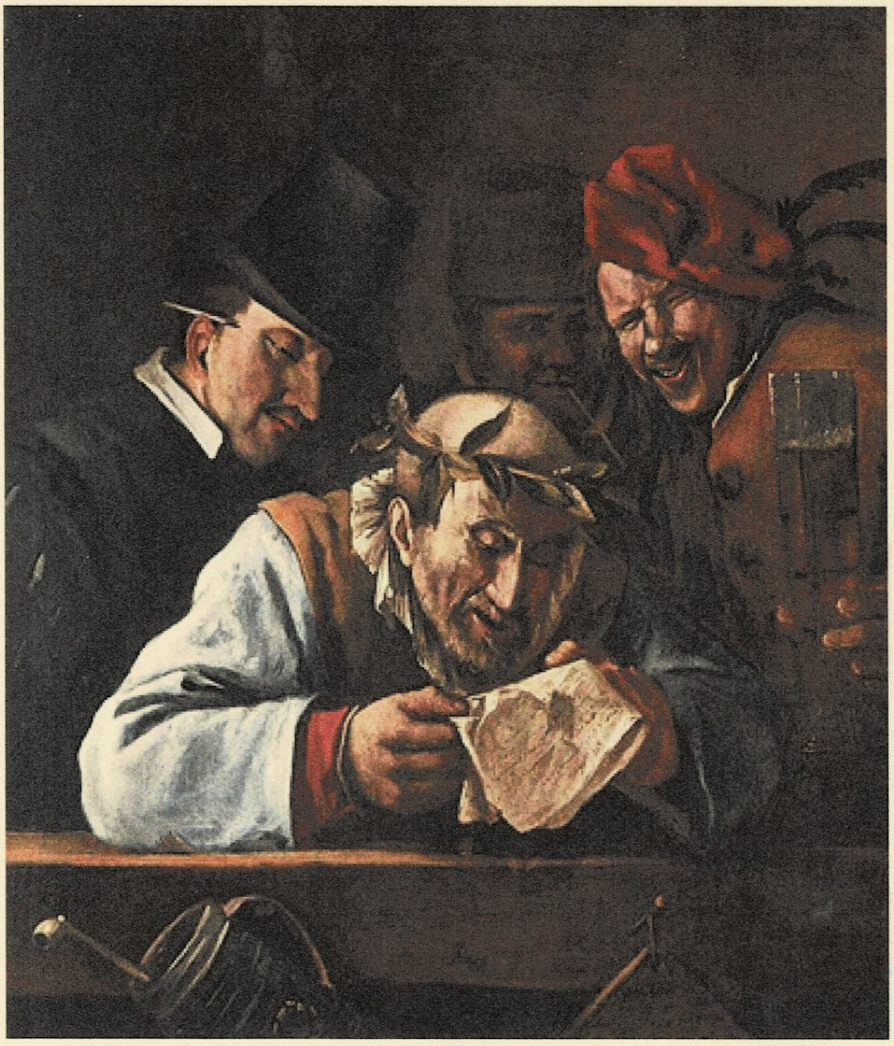
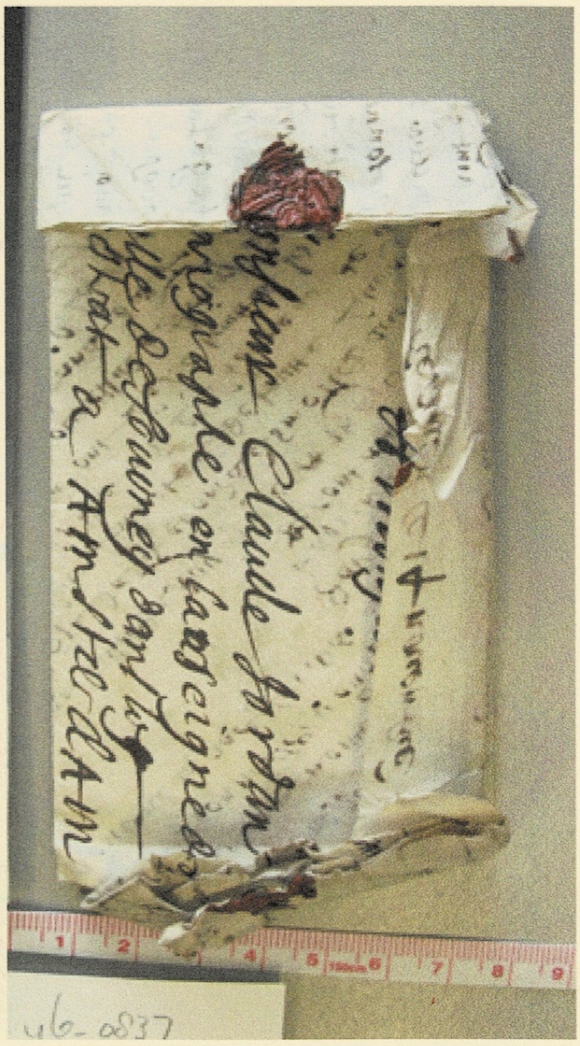

Nederland 1e Emissie 1852

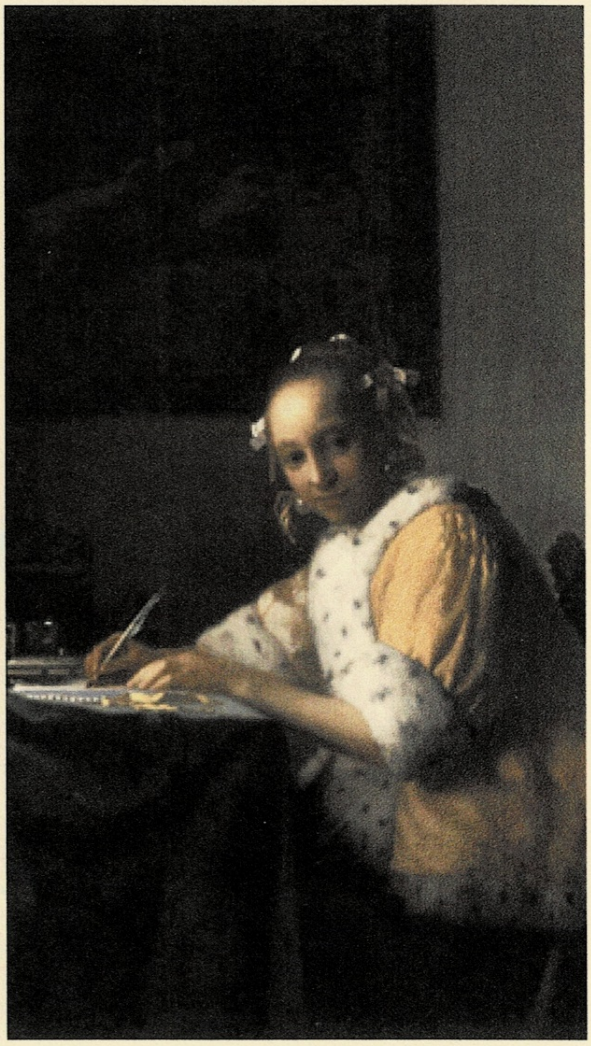
BIJZONDERE STEMPELS OP EMISSIE 1852

Claude Brion
Amsterdam

CONVERT·BECONVERTI·DOMINE

SPOORWEGSTEMPELS

In de beginne onderscheiden we 2 spoorwegnetten:

- **De HOLLANDSCHE IJZEREN SPOORWEG** .van **AMSTERDAM** naar **ROTTERDAM**. (H.Spoorweg). Gereed in 1847.
- **De NEDERLANDSCHE RHYNSPOORWEG** van **AMSTERTDAM** naar **ARNHEM**. (N.R.Spoorweg). Gereed in 1845.

Gebroken-ringstempels (Vellinga no: 65) en **Halve-cirkelstempels**(Vellinga no: 66) zijn afstempelingen van hulppostkantoren welke aan spoorlijnen waren gelegen.
Deze hulppostkantoren gebruikten de stempels op poststukken die t.b.v. een snellere verzending per trein naar het postdistrict van bestemming werden gezonden zonder daarbij eerst een hoofdpostkantoor aan te doen.
Om het stempel van het hulppostkantoor te kunnen onderscheiden van dat van het hoofdpostkantoor werd aanvankelijk (1850) aan de hulppostkantoren het gebroken-ringstempel verstrekt. In 1855 werd dit stempel vervangen door het halve-cirkelstempel.

GEBROKEN-RINGSTEMPELS

Gebroken-ringstempel
Vellinga no: 65.

Bekende plaatsnamen van stempels met gebroken ringzegels zijn:

Gebruikt t.b.v.:**HOLLANDSCHE IJZEREN SPOORWEG:**

- **HAARLEM** gebruikt door: **HILLEGOM, HOUTRIJK en POLANEN**
- **LEIDEN** gebruikt door: **HILLEGOM, LISSE, NOORDWIJK, SASSENHEIM, WARMOND en VOORSCHOTEN,**

Gebruikt t.b.v: **NEDERLANDSCHE RHYNSPOORWEG :**

- **LOENEN** gebruikt door: **BAAMBRUGGE, BREUKELEN, NIEUWERSLUIS, en VREELAND.**
- **UTRECHT** gebruikt door **MAARSSEN**
- **AMERSFOORT** gebruikt door **BARNEVELD en RENSWOUDE**
- **TIEL** gebruikt door **AMERONGEN**
- **WAGENINGEN** gebruikt door: **EDE, LUNTEREN, RHENEN, VEENENDAA en DRIEBERGEN**

Onderstaande zegels, resp: **1e, plaat 2, No: 43** en **1h, plaat 3 No: 40** zijn vernietigd d.m.v. het **gebroken-ringstempel** van **WAGENINGEN**, gelegen aan de RIJN-SPOORWEG. Gebruikt door de hulppostkantoren van **EDE; RHENEN; LUNTEREN; VEENENDAAL en DRIEBERGEN.**

1e, plaat 2 Nr:: 43

1h, plaat 3 Nr: 40

Onderstaande zegels op briefstukje: **NVPH 1i, plaat 3 Nrs: 22 en 18** zijn vernietigd met het **gebroken–ringstempel** van: **GOOR.** Gebruikt door het hulppostkantoor: **DELDEN.**

1i plaat 3, No's 22 en 18

Onderstaand poststuk is door hulppostkantoor **NOORDWIJK** aangeleverd en per **HOLLANDSCHE SPOORWEG** verzonden van **LEIDEN** naar **HAARLEM**.

Op de voorzijde van deze met "NVPH 1o plaat V positie 40" gefrankeerde envelop treffen we het gebroken cirkelstempel van **LEIDEN(K:65B)** in rood aan met de datum 8-10-1862. Tevens is het zegel vernietigd met het stempel "FRANCO" zonder kastje.(K33 klein) E.e.a. geheel volgens de voorschriften.
Op de achterzijde: Zwart langstempel van hulppostkantoor: **NOORDWIJK** en een rood rond aankomststempel: **HAARLEM** d.d. 8-10-1862.

HALVE-CIRKELSTEMPELS

Halve-cirkelstempels(Vellinga no: 66) zijn afstempelingen van hulppostkantoren welke aan spoorlijnen waren gelegen.(vanaf 1855)
We onderscheiden 3 soorten:

- Egyptische letters met gebogen jaartal.(WINTERSWIJK)
- Egyptische letters met recht jaartal.(BEVERWIJK, HEERLEN en WINTERSWIJK)
- Groteske letters met recht jaartal

Hieronder 2 voorbeelden van het stempel met de groteske letters.

Halve-cirkelstempel
Vellinga no: 66.

Onderstaand zegel, 2o, plaat 9, no: 98, is vernietigd d.m.v. het **Halve-cirkelstempel** van **GOOR**. (groteske letters) Dit stempel werd pas in 1861 verstrekt.

2o, plaat 9, no: 98

Nederland 1e Emissie 1852

Onderstaand zegel, 2h, plaat 5, positie: 98, is vernietigd d.m.v. het **Halvecirkel-stempel** van **DIRKSLAND**.

Het werd onder andere gebruikt door de hulppostkantoren van:

- GOEDEREEDE.
- MIDDELHARNIS.
- OOLTGENSPLAAT.
- OUTDORP.
- OUDE TONGE.
- SOMMELSDIJK.
- STAD a/h HARINGVLIET.
- STELLENDAM.

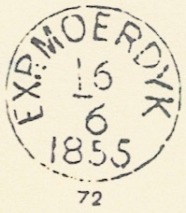

2h, plaat 5, nr: 84

RONDSTEMPEL "EXPEDITIE MOERDYK" OP NL 1852.

Rondstempels "EXP: MOERDYK" zijn afstempelingen welke gebruikt werden door het zgn. "expeditiekantoor aan de Moerdijk". Dit kantoor was ingericht in een treinwagon welke behoorde tot de spoorlijn Rotterdam – Antwerpen, die in mei 1855 in gebruik werd genomen. Van het rondstempel (dagtekeningstempel) bestaan twee versies: één met grote letters(ongeveer 4 mm hoog) en één met kleinere letters(ongeveer 3 mm hoog). Bij de "grote letterversie" staat er een dubbele punt tussen EXP en MOERDYK(Vellinga no: 72) en bij de "kleine versie" een enkele punt. Tot in augustus 1859 werd het ronde stempel, met zwarte inkt, als vernietigings-stempel gebruikt. Daarna werden de haltestempels Moerdijk, Oudenbosch, Rozendaal en Zevenbergen tot juni 1860, met zwarte inkt, als vernietigingsstempel gebruikt.

Vellinga 72

Onderstaand zegel, 2j, plaat 5, positie 22, is vernietigd door middel van het **Rondstempel: "EXP.MOERDYK".** Gezien de hoogte van de letters moet dit dus de kleine letterversie zijn. Gezien de datum: 15-8-1859 duidt dit stempel op een laat gebruik..

2j plaat 5 no: 22.

FRANCO zonder omlijsting op NL - 1852.

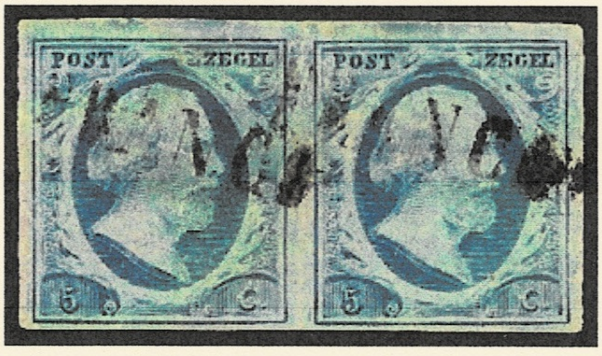
Toen 1850 de gebroken cirkelstempels werden uitgereikt aan hulppostkantoren welke langs spoorwegen waren gelegen, kregen zij tevens het stempel FRANCO in smalle letters zonder omlijsting. Dit stempel was vanaf 1852 bestemd om de zegels op gefrankeerde brieven te vernietigen. Dit voorschrift werd echter niet algemeen opgevolgd. Veel kantoren plaatsten de gebroken cirkelstempels in zwarte(soms ook rode) inkt en lieten het FRANCO stempel weg.

Het FRANCO stempel zonder omlijsting komt relatief vaak op losse zegels van de eerste emissie voor maar is zeldzaam op brief. Het stempel komt voor in zwart en in blauw.

FRANCO
27c

Voorbeeld Vellinga no: 27c

Onderstaand deze stempels in zwart op:

paartje 1r plaat VI posities 17 en 18.

2n plaat VIII positie 74

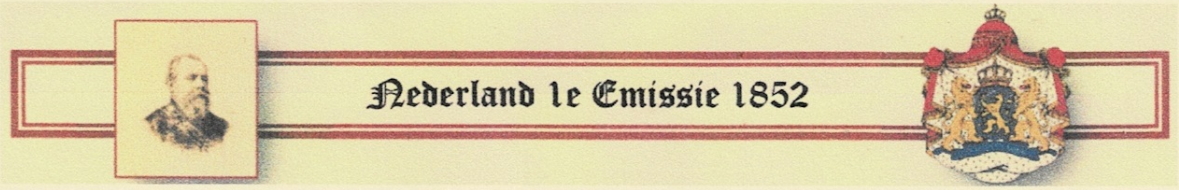
FRANCO zonder omlijsting op NL - 1852.

in blauw op:

1j plaat III positie 6

Haltestempels

Haltestempels dienden ter indicatie van de tariefberekening en werden in rode inkt op de voorzijde van het poststuk afgedrukt . Ze dienden niet als vernietigingstempel te worden gebruikt.

Hollandsche IJzeren Spoorweg:

Brieven bestemd waren voor **"verzending per conducteur" w**erden ter hand gesteld aan de "**conducteur der brievenmalen".** Deze kreeg eerst in 1859 de beschikking over de officiële stempels: **FRANCO met omlijsting (K:58)** en het **ronde dagtekenstempel.(K:45)** In 1860 volgde pas het **halfrond franco dagtekeningstempel met groteske letters (K:57).** Hier bestaan twee versies van: met een enkele en een dubbele punt tussen H en SPOORWEG. Op het traject AMSTERDAM-ROTTERDAM is geen expeditiekantoor gevestigd geweest. Op poststukken waarop de zegels met het **halfrond dagtekenstempel met groteske letters** werden vernietigd werd tevens het **haltestempel in omlijsting zonder punt** in rode inkt aangebracht.
Van de **haltestempels in omlijsting zonder punt (K:70a)**.zijn de volgende plaatsnamen bekend: Amsterdam, Haarlem, Leiden', s-Gravenhage, Delft, Schiedam, en Rotterdam.

Briefomslag van ROTTERDAM naar AMSTERDAM gefrankeerd met 2o plaat 9 No: 6 verzonden per H.Spoorweg. Zegel vernietigd met halfrond-dagtekenstempel H.SPOORWEG C type II d.d. 19-9-1862. Op de voorzijde tevens rood Haltestempel ROTTERDAM in omlijsting zonder punt. E.e.a. geheel volgens de voorschriften.

Briefomslag van 's-GRAVENHAGE naar AMSTERDAM gefrankeerd met 2n plaat 8 No: 1 verzonden per H.Spoorweg. Zegel vernietigd met halfrond-dagtekenstempel H.SPOORWEG C type III (dubbele punt tussen H en SPOORWEG) d.d. 9-2-1864. Op de voorzijde tevens rood Haltestempel 's-GRAVENHAGE in omlijsting zonder punt en een rood rond dagteken stempel H.SPOORWEG d.d. 9-2-1864 E.e.a. geheel volgens de voorschriften

Nederlandsche Rhynspoorweg:

Op 16 mei 1845 werd het spoortraject AMSTERDAM-ARNHEM in gebruik genomen. Op 30 juli 1855 werd de tak ROTTERDAM-UTRECHT geopend en op 15februari 1856 het gedeelte van ARNHEM naar de grens bij EMMERICH.
Op 1 februari 1856 werd voor deze trajecten een **Expeditiekantoor** opgericht. Dit was een treinwagon die "tot vervoerbaar postkantoor" was ingericht en de volgende stempels ontving:

1. **FRANCO** in omlijsting (K:58)
2. Halve-cirkelstempels van AMSTERDAM,UTRECHT,ARNHEM en ZEVENAAR
3. Het rondstempel(dagtekenstempel) **N.R.SPOORWEG** (K:45)

Het **FRANCO**-stempel (1)werd gebruikt voor vernietiging van de postzegels. De Halve-cirkelstempels (2) dienden ter indicatie van de tariefberekening en werden op de voorzijde van de brief in rode inkt afgedrukt. Het rondstempel (3) werd als (spoorweg) dagtekenstempel eveneens in rood op de voorzijde van de brief afgedrukt.

In februari 1857 werd het Halve-cirkelstempel (2) vervangen) door het **Haltestempel in omlijsting** met punt.(K:70)

Bekend zijn de plaatsnamen: Abcoude, Amsterdam (b.o.z. 5 ct.), Arnhem, Breukelen, Driebergen (b.o.z. 5 ct.), Duiven, Ede, Maarsbergen, Maarsen, Nieuwersluis, Utrecht, Veenedaal, Veenendaal, Westervoort, Wolfheze, Zevenaar

Deze haltestempels zijn geen officiële vernietigingsstempels 1859 werden de haltestempels zonder punt (K:70A) voor gebruik op de zijlijn Rotterdam-Gouda-Utrecht verstrekt. In februari 1860 werden de haltestempels met punt (K:70) vervangen door haltestempels zonder punt (K:70A). Op veel brieven komt toch nog lange tijd het haltestempel met punt voor, ook in combinatie met het halfrond franco dagtekeningstempel N.R. SPOORWEG dat pas in augustus 1860 werd verstrekt.

Briefomslag van WESTERVOORT naar AMSTERDAM gefrankeerd met een paartje 1o plaat 5 No's:7 en 8.verstuurd per **Nederlandsche–Rhynspoorweg** De zegels zijn vernietigd met FRANCO kastje. Op de voorzijde tevens rood Haltestempel WESTERVOORT. in omlijsting met punt en een rood rond dagtekenstempel (K:45) R.S.SPOORWEG d.d. 30-8-1863 E.e.a geheel volgens de voorschriften.

Op achterzijde: zwart langstempel WESTERVOORT;,een rood rond aankomst-stempel: AMSTERDAM d.d. 30-8-63 en zwart bestellerstempel No: 51.

Envelopje van VEENENDAAL naar DOESBORGH gefrankeerd met een paartje 1p (blauw/groen) plaat 5 No's: 74/75 verstuurd per **Nederlandsche-Ryhnspoorweg** De zegels zijn vernietigd met "FRANCO" kastje. Op de voorzijde tevens rood Haltestempel VEENENDAAL. in omlijsting met punt en een rood rond dagteken-stempel (K:45) R.S.SPOORWEG d.d. 19-4-1863 Op achterzijde: zwart langstempel VEENENDAAL en,een rood rond aankomststempel: DOESBORGH d.d: 20-4-63 E.e.a geheel volgens de voorschriften behandeld.

Haltestempels in omlijsting met en zonder punt.

Envelopje van MAARSEN naar AMSTERDAM, gefrankeerd met 1k plaat 3 No: 69 verstuurd per **Nederlandsche-Ryhnspoorweg.** Het zegel is vernietigd met een enigszins gesmeerd "FRANCO"kastje. Op de voorzijde tevens rood Haltestempel MAARSEN. **in omlijsting met punt**.(na februari 1860: dus laat gebruik) en een rood rond dagteken-stempel (K:45) R.S.SPOORWEG d.d. 11-7-1860. Op achterzijde: zwart langstempel MAARSSEN en,een rood rond aankomststempel: AMSTERDAM d.d: 11-7-1860. Tevens een zwart Amsterdams bestellerstempel No: 43.

Envelopje van MAARSEN naar AMSTERDAM gefrankeerd met 1r plaat 6 No':41 verstuurd per **Nederlandsche-Ryhnspoorweg** Het zegel is vernietigd met "FRANCO" kastje. Op de voorzijde tevens rood Haltestempel MAARSEN. **in omlijsting zonder punt** en een rood rond dagtekenstempel (K:45) R.S.SPOORWEG d.d. 22-4-1864 Op achterzijde: zwart langstempel MAARSSEN en,een rood rond aankomststempel: AMSTERDAM d.d: 22-4-64

LANGSTEMPELS VAN HULPPOSTKANTOREN OP NL-1852.

De postwet van 12 april 1850 formuleerde voor het eerst het formele onderscheid tussen postkantoren, hulppostkantoren en bestelhuizen.
Naast de 122 postkantoren die van 1 januari 1852 tot mei 1861 postzegels van de eerste emissie afstempelden met zogenaamde halfrondstempels werden 546 hulp-postkantoren uitgerust met een langgerekt (plaats)naamstempel (veelal langstempel genoemd) in Egyptische letters. (zie ondermeer Vellinga no: 58b).
De hulppostkantoren werden geacht de zegels op de hen aangeboden brieven in het algemeen niet af te stempelen maar leverden de brieven aan bij de postkantoren waaronder zij ressorteerden. De afstempeling van de zegel(s) vond dan aldaar plaats. Deze brieven werden dan door het hulppostkantoor aan de achterzijde voorzien van het langstempel (vertrekstempel) van het betreffende hulppostkantoor.
In de betreffende circulaire werd het volgende bepaald:
" De brievengaarders zijn verplicht alle brieven, van hun kantoor afkomstig, voor dat zij die naar elders verzenden, te stempelen. Zij bedienen zich tot dat doel van een stempel, dat hun door het Hoofdbestuur werd verschaft, en die niets dan den naam van het hulpkantoor bevatte. Dit stempel wordt achter op de brieven afgedrukt met zwarten drukinkt, en dient alleen om de oorsprong der brieven aan te wijzen"
Het hulppostkantoor was alleen dan bevoegd om postzegels op gefrankeerde brieven af te stempelen wanneer het een brief betrof die binnen het eigen arrondissement moest worden besteld of wanneer de brief van het hulppostkantoor naar een aangrenzend hulppostkantoor werd verzonden zonder dat daarbij een postkantoor werd gepasseerd. De vernietiging moest geschieden met het naamstempel, welke midden op de zegels met zwarte inkt moest worden afgedrukt.
Volgens art.35 van circulaire 447 moest het naamstempel midden op de postzegels worden afgedrukt. Verschillende briefgaarders hebben dit zo opgevat, dat het stempel diagonaal moest worden geplaatst.

DOETINCHEM

Voorbeeld langstempel Vellinga no: 58b

1e, plaat II, positie 100, met diagonaal langstempel **'s HEERENBERG**

Andere voorbeelden van correct geplaatste langstempels:

1k, plaat 3, positie: 59 met het langstempel: **BERGUM**
1

Plaat1 positie 84 met lhet langstempel: **NIEUWOLDA**
Van dit stempel zijn er maar zeer weinig bekend op de 5 ct (RR)

1h, plaat 3, positie 2 met het langstempel: **GROENLO**

3c plaat 1, met het langstempel **HILLEGOM**

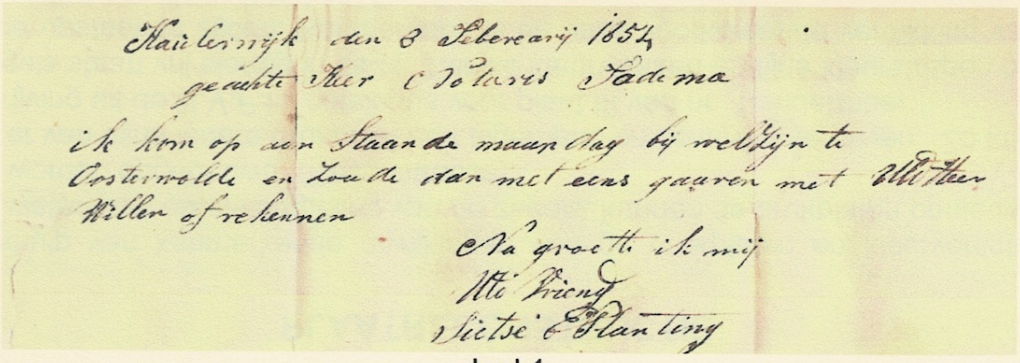

Aangezien langstempels op zegels van de eerste emissie al redelijk zeldzaam zijn, is het duidelijk dat complete, duidelijke leesbare afdrukken op prachtexemplaren zeer gezochte rariteiten zijn. Veel plaatsnamen waren door het grote aantal letters onmogelijk op één zegel te plaatsen. Op een briefstuk, briefomslag of complete brief was dit echter wel mogelijk. De zeldzaamheid hiervan is echter wel weer groter.

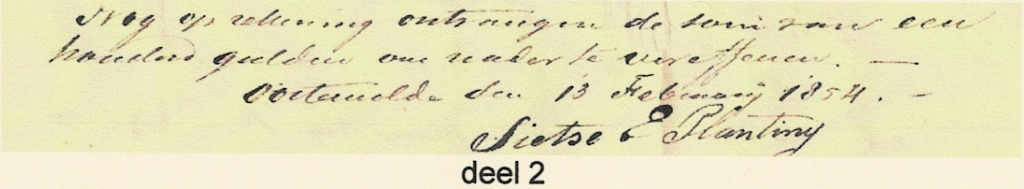
Hier onder een miniatuurvouwbriefje met het naamstempel **OOSTERWOLDE** in Egyptische letters op eerste emissie 5 cent staalblauw nr: 1c, plaat 1, positie 65.. Het briefje is geschreven op 8 februari 1854 te Haulerwijk door Sietse E. Planting en verzonden naar notaris Tadema te Oosterwolde. Opvallend is de toevoeging "franko" dat met een "k" is geschreven.

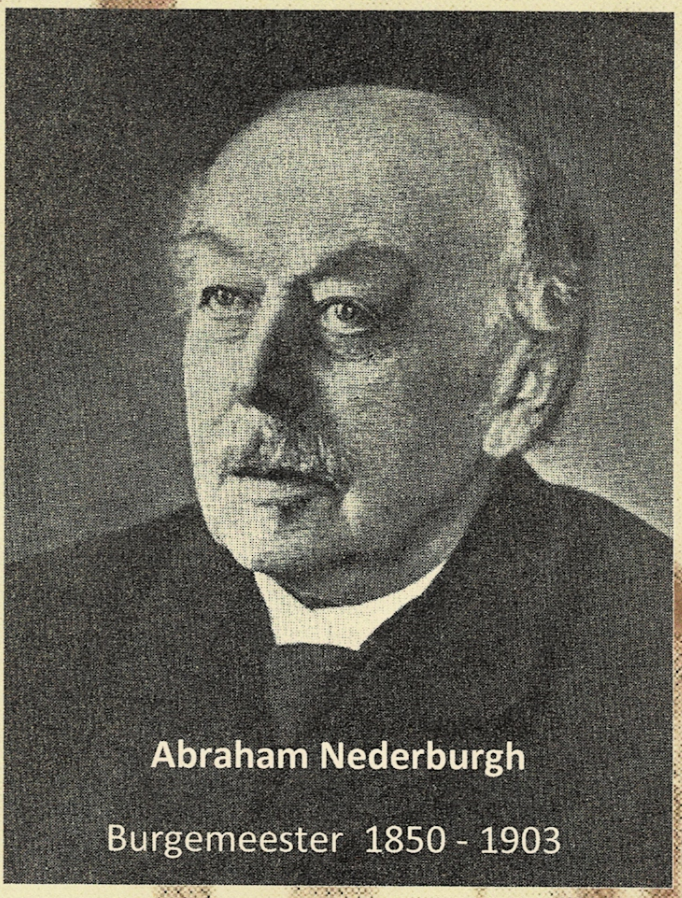
De inhoud van het briefje bestaat uit twee delen: Hieruit blijkt dat het eerste is geschreven op 8 feb. 1854 en het tweede deel op 13 februari 1854. Aangenomen mag dus worden dat het briefje niet voor 13 februari 1854 is verstuurd.

Haulerwijk den 8 Februarij 1854
geachte Heer Notaris Tadema
ik kom op aanstaande maandag bij welgelijn te
Oosterwolde en zoude dan met eens gaaren met Uwe Heer
Willen afrekennen
Na groetten ik mij
Uw Vriend
Sietse E Planting

deel 1

Mog op uitkomst ontvangen de somma van een
honderd gulden om nader te voldoen. —
Oosterwolde den 13 Februarij 1854. —
Sietse E Planting

deel 2

Abraham Nederburgh

Burgemeester 1850 - 1903

Warmond

Postkantoor

Combinatiestempels Warmond

Een derde uitzondering betrof de vernietiging van zegels op brieven door aan spoorwegen gelegen hulppostkantoren. Voor deze direct verzonden stukken werd dan het zogenaamde gebroken-cirkelstempel, halve-cirkelstempel of "franco zonder omlijsting" stempel gebruikt. (zie aldaar)
Sommige hulppostkantoren vernietigden de zegels tegen de voorschriften, behalve met hun langstempel, ook nog met het "franco zonder omlijsting" stempel (Vellinga 27c). Bekend zijn o.m.: Warmond, Lisse, Houtrijk enz., Nieuwersluis en Doetinchem.
Op het eerste gezicht lijkt hier sprake van één tweeregelig stempel. Wanneer we de onderstaande zegels bekijken zien we dat de onderlinge verticale afstand tussen WARMOND en FRANCO min of meer gelijk is maar dat er in het horizontale vlak een aanzienlijk verschil is.Het betreft hier dus twee losse stempels die gezien het perfect evenwijdig lopen waarschijnlijk onderling verbonden zijn geweest.(houdertje?)

DOETINCHEM

FRANCO

Voorbeeld combinatie van langstempel en "FRANCO zonder omlijsting"
Vellinga no: 58b en no: 27c

Onderstaande 3 zegels dragen dus tegen de voorschriften in de stempel combinatie van het langstempel WARMOND en het "FRANCO" zonder omlijsting" stempel.

1n, plaat 4 positie 63

1o plaat 5 positie 24

1o, plaat 5, positie 40

NUMMERSTEMPELS of PUNTSTEMPELS op NL-1852.

Op 1 april 1869 werd het stempel "FRANCO kastje" vervangen door het nummer- of puntstempel dat indertijd "nommerstempel" werd genoemd.
Dit nummerstempel werd in 1869 aan 138 postkantoren verstrekt. Op het moment van invoering (24 maart 1869) was de eerste emissie al ± 5 jaar niet meer verkrijgbaar op de postkantoren maar mocht nog wel worden gebruikt. Op 1 november 1879 werden de zegels van de eerste emissie per KB buiten gebruik gesteld. Zie Staatsblad No: 160.

Tussen 1 april 1869 en 1 november 1879 konden de zegels van emissie 1852 dus nog steeds gebruikt worden. De volgende zegels zijn voorbeelden van dit late gebruik:

1n, plaat 4, positie 79. Afstempeling met puntstempel "45" (Groningen).
Het zegel is voorzien van Certificaat 03.12.037.02 van de Bondskeuringsdienst.
In juni 2013 waren er 5 exemplaren van bekend.

1l, plaat 4, positie 64. Afstempeling met puntstempel "73" (Maastricht).
Het zegel is voorzien van Certificaat 03.12.037.04 van de Bondskeuringsdienst.
In juni 2013 was er slechts 1 exemplaar bekend.

Nummer : 03.12.037.04

Datum: 18-03-2004

De Bondskeuringsdienst verklaart:

NEDERLAND - 1852 Emissie Koning Willem III:
- 5 cent helderblauw;
- NVPH catalogus nummer 1;
- plaat VI positie 64;
- afstempeling met puntstempel 73 (Maastricht), type niet te bepalen (is uitsluitend herkenbaar aan het cijfer 3);
- zegel is ongetand met smalle randen;

zegel en afstempeling zijn ECHT.

voorzitter:

secretaris:

Nummer : 03.12.037.02

Datum: 18-03-2004

De Bondskeuringsdienst verklaart:

NEDERLAND - 1852 Emissie Koning Willem III:
- 5 cent lichtblauw;
- NVPH catalogus nummer 1;
- plaat IV positie 79;
- afstempeling met puntstempel 45 (Groningen);
- zegel is ongetand met nette randen en licht bruine verkleuring;

zegel en afstempeling zijn ECHT.

voorzitter:

secretaris:

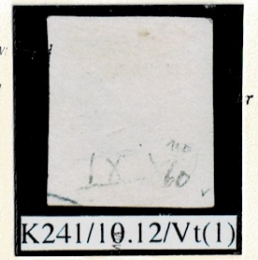

2o, plaat 9, positie 60; Afstempeling met puntstempel “45” (Groningen)
Het zegel is voorzien van certificaat 241/10.12/Vt(1) van W van der Vlist.
In september 2013 waren er slechts 2 exemplaren bekend.

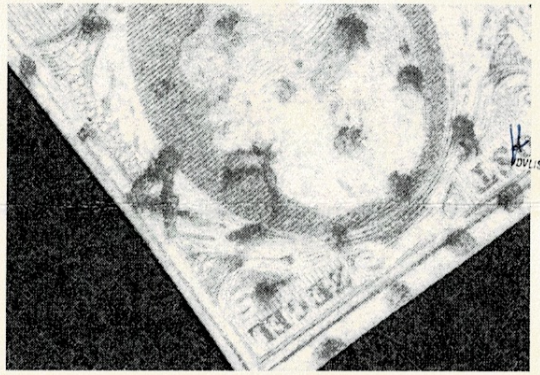
K241/10.12/Vt(1)

KEURING 241/10.12/Vt(1) – Nederland - type Koning Willem III - emissie 1852 - 10 cent - karmijnroze - ongetand - NVPH cat. nr 2o - *afstempeling* puntstempel 45 - GRONINGEN –

KEURING 241/10.12/Vt(1) – <u>voor- en achterzijde postzegel</u> (gewaarmerkte afdrukken) –

KEURING 241/10.12/Vt(1) – <u>vergroting puntstempel 45 (GRONINGEN)</u> - (gewaarmerkte afdruk) –

H.W. van der Vlist
Assendelft - Nederland